

E-learning szansą dla niepełnosprawnych?

Magdalena Malik, doktor nauk humanistycznych, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego, Karolina Karbownik, doktorantka na Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej

Osoby niepełnosprawne, choć często ograniczone przez swoje schorzenia, powinny mieć dostęp do nowości technicznych – przede wszystkim ze względu na rozwój metod kształcenia na wszystkich etapach edukacji. W praktyce bywa różnie, choć nie wolno zapominać, że kształcenie ma istotne znaczenie dla rozwoju jednostki. Nierzadko zdobycie wykształcenia jest warunkiem uzyskania wymarzonego zatrudnienia. Mimo to sporo osób niepełnosprawnych nie ma możliwości bezpośredniego uczęszczania na zajęcia dydaktyczne. Dlatego e-learning jest wyjściem naprzeciw oczekiwaniom osób niepełnosprawnych. Dzięki formie zdalnej można kształcić się w dogodnym dla siebie miejscu oraz czasie.

Słów kilka o e-learningu

E-learning to nauczanie na odległość przy wykorzystaniu internetu oraz komputerów połączonych w sieć i stanowi uzupełnienie tradycyjnego procesu nauczania¹. Wkroczenie na rynek edukacyjny nowoczesnych technologii umożliwia ukończenie „na odległość” krótkich form kształcenia (jak kursy i szkolenia) oraz podjęcie lub kontynuowanie nauki w szkole, a nawet na studiach.

Termin e-learning – podobnie jak techniki uczenia się oraz technologie kształcenia – związany jest z wykorzystaniem w nauczaniu technologii elektronicznej w znacznie szerszym stopniu niż w ramach tradycyjnych szkoleń komputerowych lub nauczania wspomaganego komputerowo. E-learning posiada również nieco szersze znaczenie od edukacji online, która polega na nauczaniu jedynie przez sieć internetową. Wówczas stosuje się technologie mobilne, co oddaje pojęcie m-learningu (ang. *mobile learning* – „nauczanie mobilne”).

Dostęp do zautomatyzowanych narzędzi, czy też materiałów dydaktycznych, umożliwia typowe środowisko e-learningowe: Virtual Learning Environment (VLE). Wyposażone jest w menu nawigacyjne i ikony². Należy zaznaczyć, że głównie w szkolnictwie wyższym wzrasta potrzeba tworzenia środowisk VLE, które w połączeniu z systemami kontroli informacji (Managed Information System – MIS), tworzą system kontroli środowiska e-learningowego (Managed Learning Environment). W takich środowiskach wszystkie treści przekazywane są dzięki interfejsowi użytkownika.

W ostatnich latach szkoły wyższe poszerzają swoją ofertę o elementy e-learningu. Coraz więcej placówek posiada dostęp do programów dyplomowych – na wielu poziomach i w różnych dziedzinach. Co więcej – uczelnie oferują studentom odpowiednie wsparcie online. Przybiera to postać informacji i rejestracji w sieci, e-doradztwa, sprzedaży podręczników przez internet, stron samorządów czy gazet studenckich

online³. Przeglądając strony internetowe placówek oświatowych, w tym szkół wyższych, dostrzeżemy, że sporo kwestii formalnych można załatwić drogą elektroniczną. Odnosi się to również do oferty kształcenia, co pomaga nie tylko osobom niepełnosprawnym, ale także dorosłym czy starszym. Aktualnie wciąż rozwija się oferta masowych otwartych kursów online (ang. MOOC – *massive open online courses*), które umożliwiają zdalne, jak i bezpłatne uczestniczenie w wybranym akademickim kursie.

Osoby niepełnosprawne i edukacja

Prawie w każdym środowisku szkolnym można odnaleźć osoby niepełnosprawne. Osoba niepełnosprawna to jednostka, która z uwagi na uszkodzenia oraz gorszy stan sprawności organizmu ma utrudnione, ograniczone lub uniemożliwione wykonywanie wielu zadań życiowych oraz zawodowych – do tych zadań zalicza się pełnienie ról społecznych – biorąc pod uwagę jej wiek, płeć, stan, czynniki środowiskowe, społeczne i kulturowe⁴. Z kolei Karta Praw Osób Niepełnosprawnych podaje, że niepełnosprawnymi są te osoby, które z powodu swojej sprawności – fizycznej, psychicznej lub umysłowej – mają trwale lub okresowo utrudnione, ograniczone lub całkowicie uniemożliwione życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych – zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi. Obecna polityka państwa nakłada na samorządy obowiązek wspierania takich osób, aby mogły funkcjonować jak pozostali obywatele, w tym posiadać dostęp do budynków użyteczności publicznej, edukacji, dóbr kultury czy nauki.

Należy zaznaczyć, że niepełnosprawność danego organizmu może przybierać różne formy. Zależy to od czynników, ale nie tylko wewnętrznych (są to czynniki: indywidualne i środowiskowe). Kluczowe są również bariery architektoniczne i urbanistyczne – brak dostępu do systemu edukacji, rehabilitacji, pomocy socjalnej oraz niewłaściwe postawy wobec osób niepełnosprawnych. Bycie osobą niepełnosprawną wiąże się bezpośrednio z uczestnictwem w życiu codziennym, zawodowym i społecznym.

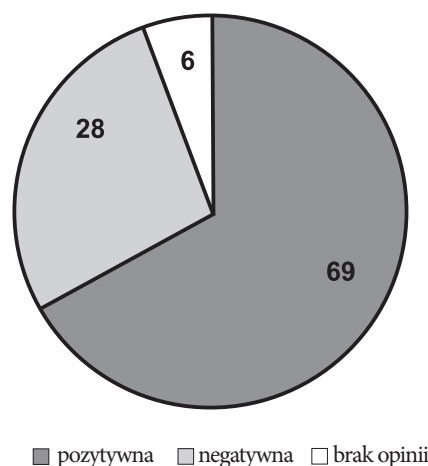
Status osoby niepełnosprawnej określa Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 roku (z późniejszymi zmianami), w której zapisano: „niepełnosprawną jest osoba, której stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności wykonywanie pracy zawodowej”⁵.

Dzisiaj wiele uczelni wyższych w swojej ofercie kształcenia wymienia udogodnienia dla osób niepełnosprawnych. W tym celu dostosowuje się budynki, montuje windy, wprowadza stanowisko Rzecznika Studenta Niepełnosprawnego. Uczelnie układają swoje treści kształcenia w taki sposób, aby jak najwięcej wiedzy przekazywać zdalnie. Wydaje się, że taka forma stanowi niezwykle udogodnienie dla osób z niepełnosprawnościami, które nierzadko studiowanie oraz życie osobiste muszą godzić z rehabilitacją czy pobytami w szpitalach. Wówczas proces kształcenia może być realizowany w każdym miejscu. Sami niepełnosprawni odnieśli się w badaniach, które przeprowadziliśmy na wybranej grupie osób niepełnosprawnych, do e-learningu – respondenci ocenili znaczenie nauczania na odległość w ich życiu i rozwoju.

Wyniki badania ankietowego

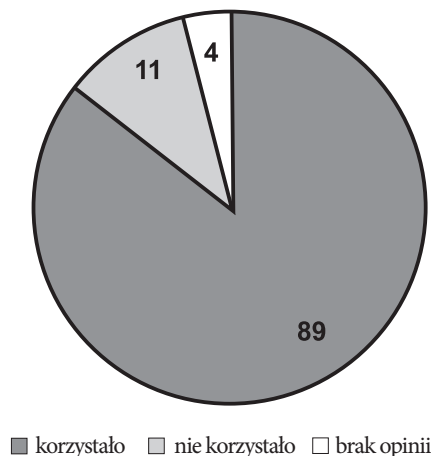
Wykres 1 obrazuje, że 69% badanych pozytywnie ocenia możliwości kształcenia zdalnego. Choć na uwagę zasługuje grupa respondentów, która miała złe doświadczenia. Z kolei patrząc na wykres 2 można odnieść wrażenie, że zagadnienie e-learningu nie jest tematem nieznanym wśród osób niepełnosprawnych – 89% osób chętnie korzystało z tej formy kształcenia. Można przypuszczać, że zależało to stopnia choroby, możliwości korzystania z komputera i internetu czy potrzeb danej osoby.

Wykres 1. Ocena e-learningu w opinii osób niepełnosprawnych.

Na uwagę zasługują odpowiedzi osoby niepełnosprawne, które wypowiadały się na temat e-learningu z punktu widzenia jego przydatności w kształceniu. W pierwszej kolejności liczy się szansa na zdobycie potrzebnych treści do nauki oraz kontakt z wykła-

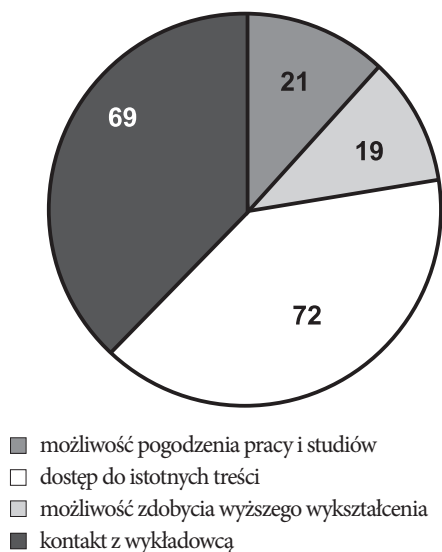
Wykres 2. Liczba osób korzystających z e-learningu.

dowcą, co w przypadku osób niepełnosprawnych jest bardzo ważne. Kształcenie na odległość pozwala im na łączenie życia zawodowego z edukacją – to istotne również ze względu na możliwości finansowe. Co ciekawe: 19% respondentów uznało, że e-learning niekoniecznie daje upragniony dyplom.

Taki stan rzeczy może wynikać przede wszystkim z tego, iż nie ma w Polsce uczelni, która oferowałaby kształcenie tylko w formie zdalnej. Ponadto taka opinia może też być warunkowana tym, że same uczelnie traktują e-learning jako uzupełnienie swojej oferty.

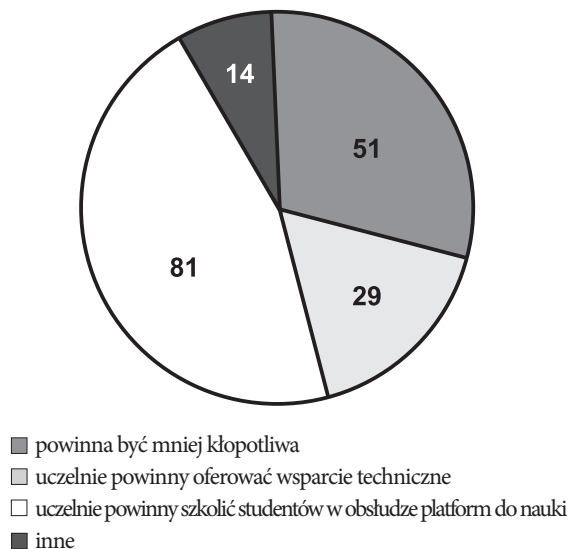
Wykres 3. Co ułatwia e-learning?

O ile zastosowanie nowych technologii w kształceniu spowodowało wiele dobrych zmian – zarówno dla prowadzących zajęcia, jak i studentów w pełni sprawnych – to jednak w przypadku osób niepełnosprawnych jeszcze sporo zostało w tej dziedzinie do zrobienia. Wykres nr 4 ilustruje opinie respondentów,

którzy zwracali uwagę na te aspekty e-learningu, które należy poprawić. Studenci chcieliby przede wszystkim otrzymać wsparcie w początkowym okresie użytkowania platform zdalnego nauczania. Wśród innych odpowiedzi pojawiły się postulaty, by intensywniej wykorzystywać e-learning w procesie nauczania.

Wykres 4. Konieczne zmiany w e-learningu.

Podsumowanie

E-learning stanowi nową formę nauczania – pozwala na dostęp do kształcenia w dogodnym momencie. Dzięki temu osoby niepełnosprawne, chociaż ograniczone przez dysfunkcje, mogą zdobywać wykształcenie wyższe. Oczywiście tylko pośrednio, ponieważ uczelnie wprawdzie wykorzystują platformy e-learningowe do nauczania zdalnego, ale przede wszystkim traktują je jako formę uzupełnienia „stacjonarnych” programów nauczania. Ponadto, jak dowiodły wyniki badania przedstawione powyżej, e-learning nie jest w pełni doceniany. Osoby z niepełnosprawnościami postrzegają to jako znaczną niedogodność, ponieważ dzięki tej formie miałyby większe możliwości kształcenia się i zdobywania samodzielności zawodowej.

Opracowanie wykresów: Karolina Karbownik.

Przypisy

- ¹ A. Clarke, *E-Learning. Nauka na odległość*, przeł. M. Klebanowski, Warszawa 2007, s. 11–12.
- ² E. Smyrnova-Trybulska (red.), *E-learning & Lifelong Learning*, Katowice – Cieszyn 2013, s. 74–77.
- ³ Z. Zieliński, *E-learning w edukacji. Jak stworzyć multimedialną i w pełni interaktywną treść dydaktyczną*, Wrocław 2012, s. 75–77.
- ⁴ T. Majewski, *Rehabilitacja zawodowa i zatrudnienie*, Warszawa 1995.
- ⁵ I. Poliwczyk, *Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych na rynku pracy*, Warszawa 2007, s. 138–141.